

III.4. RUIMTELIJKE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

1. DEFINITIES

TOERISME⁹⁵ omvat het geheel van verschijnselen en interrelaties die verband houden met de verplaatsing naar en het tijdelijk verblijf van mensen in een andere dan de alledaagse leefomgeving, hetzij bij wijze van vrijetijdsbesteding, hetzij in de context van de persoonlijke ontwikkeling, hetzij in het kader van de beroepsuitoefening.

RECREATIE⁹⁶ is het geheel van gedragingen die in eerste instantie gericht zijn op de eigen verlangens inzake fysieke (sport, spel enz.) en geestelijke (cultuur, hobby enz.) ontspanning, die plaats vinden binnen de vrije tijd (de tijd die overblijft na de maatschappelijke en fysiologische activiteiten).

Recreatie kan zowel binnen als buiten de eigen woonomgeving plaats vinden.

Afhankelijk van de plaats waar recreatie plaats vindt, spreekt men van intensieve of extensieve recreatie. Bij intensieve recreatie maakt men gebruik van 1 grote voorziening of van een sterk ruimtelijk geconcentreerd voorzieningspakket, zodat er relatief vele gelijktijdige gebruikers zijn per oppervlakte-eenheid. Bij extensieve recreatie staat in het algemeen de behoefte aan rust voorop in gebieden waar relatief weinig gelijktijdige gebruikers zijn per oppervlakte-eenheid.

Onder hoogdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur wordt die infrastructuur verstaan die, wegens haar intrinsieke aard, in haar onmiddellijke omgeving sterke veranderingen en dynamiek teweegbrengt in de wijze van functioneren van de bestaande ruimtelijke en sociaal-economische structuur en daardoor in belangrijke mate het bestaande ruimtegebruik wijzigt⁹⁷.

RECREATIEF MEDEGEBRUIK heeft betrekking op de vormen van openluchtrecreatie die plaats vinden in een omgeving met een niet-recreatieve functie of niet-recreatief gebruik, en waarbij het medegebruik ondergeschikt is aan de hoofdfunctie en het hoofdgebruik.

OPENLUCHTRECREATIE is het geheel van gedragingen die men in zijn vrije tijd vrijwillig onderneemt of ondergaat, waarvan wordt verondersteld dat ze primair gericht zijn op het bevredigen van de eigen ontspannende verlangens en voor zover men zich daarvoor niet richt naar overdekte ruimten.

TOERISTISCHE ATTRACTIES zijn alle elementen op de plaats van bestemming die, individueel of gecombineerd, de keuze van de toerist bepalen. Zij zijn de belangrijkste motivatie voor een toeristisch bezoek. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen:

- culturele attractieve elementen

- gebouwde attracties (bijvoorbeeld historische steden, archeologische sites, attractieparken)
- culturele attracties (musea, theaters, festivals)
- sociale en functionele attracties (lokale folklore, shopping)
- natuurlijke attractieve elementen (klimaat, landschap, fauna en flora).

Voor een aantal vormen van verblijfsrecreatie wordt verwezen naar de terminologie conform het 'kampeerdecreet' (decreet van 3 maart 1993 houdende het statuut van de terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven).

- De term 'vakantieparken' wordt gebruikt voor vakantie dorpen, vakantiecentra of bungalowparken.
- De term 'kampeerterrein' wordt gebruikt voor camping.
- De term 'terrein voor openluchtrecreatieve verblijven' wordt gebruikt als verzamelnaam voor de vakantieparken, kampeerterreinen en de kampeerverblijfsparken.

2. PROFIEL

2.1. Gewestplan

Op de gewestplannen beslaan de recreatiezones in Limburg een oppervlakte van circa 4.800 ha (1997), waarvan 1/6 in ontginningsgebieden.

De gebieden liggen versnipperd en verspreid over heel Limburg. De grotere zones liggen op het Kempens Plateau, in de ontginningsgebieden langs de Maas, in Lommel en in West-Limburg (Terlaemen, Lummen, Beringen en Tessenderlo). Een groot deel van de kleinere recreatiegebieden wordt gebruikt voor sportactiviteiten. Een deel (circa 130 ha) wordt niet gebruikt voor recreatieve doeleinden⁹⁸.

Limburg kent een aantal concentraties zonevremde, al dan niet illegale weekendverblijven, waarvan een (vrij beperkt) deel met permanente bewoning⁹⁹. Het grootste deel van de weekendhuisjes is gelegen in verkavelde bossen of in beekvalleien.

De meeste gemeenten hebben te maken met zonevremde sport- en recreatieterreinen. Zij kunnen dat probleem aanpakken door een globale beleidsvisie op te stellen voor de betreffende terreinen¹⁰⁰.

2.2. Groeiend economisch belang van de sector

De toeristische sector in Limburg is in de jaren negentig uitgegroeid tot een snel groeiende en belangrijke economische sector.

Het aandeel van de directe toeristische tewerkstelling in de totale tewerkstelling in Limburg is in de periode van 1986

95. Boerjan, P. en Lowyck, E., Tobos, Basisbegrippen recreatie en toerisme, Brussel, 1995.

96. Yzewijn, D., Toerisme, recreatie, economie: de provincie Antwerpen als voorbeeld, 1987; N.R.I.T., Definiering van begrippen po het gebied van toerisme en recreatie, 1975; A.R.O.L., Planologische dienst, Sectorstudie recreatie Vlaanderen, Belgroma, 1987.

97. Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 550.

98. Het gaat hier om volledig ongebruikte recreatiezones (zonder recreatieve infrastructuur), niet grenzend aan reeds ingenomen gebieden.

99. Concentraties bevinden zich in As-Opglabbeek Heiderbos, het Laar; te Ham (Grote Hees), Tessenderlo (Houterenberg), Overpelt (Napoleonstrand), Beringen, Gruitrode en Lanklaar. Meer dan 100 zonevremde of illegale weekendhuisjes bevinden zich in de gemeenten Dilsen-Stokkem, Hechtel-Eksel, Lommel, Maaseik, Meeuwen-Gruitrode, Overpelt, Peer, Tessenderlo en Zutendaal (totaal meer dan 2.000 in Limburg, KBS, 1997).

100. Zie omzendbrief RO 98/05.

DEEL III. BESTAANDE RUIMTELIJKE STRUCTUUR 4. RUIMTELIJKE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

tot 1998 gestegen van 3,1% tot 4,7%. Hiermee is de groei van de toeristische tewerkstelling groter dan de gemiddelde groei van de totale Limburgse tewerkstelling. De directe toeristische werkgelegenheid groeit sinds 1995 jaarlijks met gemiddeld 3,4% of van 12.310 voltijdse arbeidsbanen in 1995 naar meer dan 14.000 in 1999. De toeristische sector stelt voornamelijk laaggeschoolden te werk, maar kent veel seizoensarbeid¹⁰¹.

2.2.1. Verblijfstoerisme

KAART 26: OVERNACHTINGEN IN LIMBURG

KAART 27: VERBLIJFSACCOMMODATIE

Het totaal aantal overnachtingen in Limburg is de laatste jaren licht gestegen van 3.751.574 in 1995 naar 3.790.871 in 1999¹⁰². Limburg is daarmee, na de kuststreek, de tweede belangrijkste Vlaamse regio voor het verblijfstoerisme.

De concentratiegebieden van verblijfstoerisme in Limburg bevinden zich in het Park Midden-Limburg, in de Hoge Kempen (omgeving Bosbeekvallei en zuidostrand Kempens Plateau - Zutendaal - Maasland), in Lommel en aan de noordelijke Maas (watertoerisme). Openlucht recreatieve verblijven komen vooral voor aan de randen van het Kempens Plateau. De vakantieparken komen voor in Peer, Lommel en Houthalen-Helchteren.

Het verblijfstoerisme, grotendeels gesitueerd aan de randen van het Kempens Plateau, richt zich voornamelijk tot de openlucht recreatieve beleving van het Kempens groen. De meeste overnachtingen vinden hier dan ook plaats op terreinen voor openlucht recreatieve verblijven en in jeugdlogies. Slechts 12% van alle overnachtingen vindt plaats in hotels¹⁰³. Enkel in Hasselt, Genk, Lanaken en Lommel zijn er meer dan 20.000 hotelovernachtingen op jaarbasis. Van de hotelovernachtingen is maar 40% voor toeristische doeleinden.

Door het groot aantal overnachtingen hebben de vakantieparken een belangrijke impact op het centrum van de kern waartegen ze gelegen zijn, en vooral op de lokale horeca.

De toeristische verblijfsconcentraties met meer dan 50.000 overnachtingen bevinden zich (in afnemende grootte) in:

- Lommel
- Peer
- Houthalen-Helchteren
- Genk
- Hasselt
- Opglabbeek
- Maaseik
- Zutendaal
- Lanaken
- Maasmechelen
- Bocholt.

Op volgende plaatsen in Limburg bevinden zich verblijfsconcentraties die wij in verhouding tot de ruimtelijke draagkracht van de omgeving als hoogdynamisch verblijfstoerisme kunnen bestempelen:

- vakantieparken: Lommel (Center Parcs De Vossemere), Peer (Center Parcs Erperheide), Houthalen-Helchteren (Kelchterhoef)
- kampeertreinen en kampeerverblijfsparken (niet limitatief): Goolderheide, De Watermolen (met hotel, Bocholt), Musschennest en de Lage Kempen (Hechtel-Eksel), Molenheide en Hengelhoef (Houthalen-Helchteren), Batven (Kinrooi), De Spaenjerd (Kinrooi), Jocomo, San Lanaco, Sonnevijver, Sterregraaf (Lanaken), Blauwe Meer en Aqua Paradiso (Lommel), De Bergerven (Maaseik), In 't Woud (Maaseik), Heerenlaak I en II (Maaseik), Boomgaard I en II, De Leeuwerik en Leeuwerikhof (Maaseik), Kikmolen (Maasmechelen), Wilhelm Tell en Jeugdparadijs (Opglabbeek), De Breugelhoeve (Peer), Hacienda (Voeren), Heidestrand en Holsteenbron (Zonhoven), 't Soete Dal en Mooi Zutendaal (Zutendaal)
- jeugdverblijfscentra (niet limitatief): Heuvelsven (Dilsen-Stokkem), De Hoeve en de Roerdomp (Genk), De Wiekslag en Heem Zelem (Halen), Chirolokalen en KSJ - Heem Zelem, Speelplein Denneweelde (Ham), Scoutsheem Beverbeek (Hamont-Achel), JVC Spiekelspade, De Wielewaal, De Winnerhoeve en Chirolokalen (Hechtel-Eksel), Huize Sint-Lutgart en Paulushoeve (Hoeselt), Oos Vierverke en Woutershof (Kinrooi), In de filosofische tuin (Lanaken), Kampidoe (Leopoldsburg), Akindo, Jeugdcamping VVV, Jongeren Ontmoetingscentrum en Duitse militaire begraafplaats (Lommel), De Start, jeugdherberg aan Herenlaak, concentraties rond Opoeteren (Maaseik), Zandbergen (Meeuwen-Gruitrode), Boseind (Neerpelt), De Schutterij en Zavelheem (Opglabbeek), De Winner, 't Pelterke (Overpelt), Berkenboomgaard (Peer), Haeidonk en Jagershuis (Tessenderlo)
- andere hoogdynamische verblijfsaccommodatie (niet limitatief): Mariahof: afbouw recreatie in overeenstemming met natuurproject (Bree), Kattevenia (BLOSO) (geheel het domein, Genk), de Bosberg (Houthalen-Helchteren), Sparrendal (niet-toeristisch uitgerust weekendverblijfpark, Dilsen-Stokkem), de Kriekaert (recreatiedomein, Lanaken) en Sint-Hubertus (niet-toeristisch uitgerust weekendverblijfpark, Zutendaal).

101. Strategisch Toeristisch Actie Plan 2001 - 2006 (S.T.A.P.), v.z.w. Toerisme Limburg.

102. Gegevens NIS, 2000.

103. Hotels: circa 450.000 overnachtingen in 1999. De Limburgse hotelcapaciteit bedraagt nog geen 4.000 bedden en is de kleinste van alle Vlaamse provincies.

KAART 28: JEUGDVERBLIJFSTOERISME

Limburg heeft een grote aantrekkingskracht voor jeugdverblijfstoerisme. In meer dan 170 centra worden jaarlijks 700.000 overnachtingen geregistreerd. De centra liggen verspreid in de Centrale Limburgse Kempen (bossen) en op de

rand van het Kempens plateau. Het aandeel in Zuid-Limburg is vrij beperkt. Limburg vervult hiermee een noodzakelijke ruimtelijke functie in het jeugdwerk, waaraan een grote sociale waarde gekoppeld is.

De jeugdverblijfinfrastructuur ligt in Limburg geconcentreerd in 5 zones¹⁰⁴. Naburige gemeenten met meer dan 1/43 van de totale Limburgse jeugdbeddenscapaciteit worden aan de zone toegevoegd¹⁰⁵:

1. Noord-Limburg: Overpelt, Hamont-Achel, Neerpelt, Hechtel-Eksel en Lommel toegevoegd
2. noordoostelijke plateaurand: Bocholt, Bree en Meeuwen-Gruitrode
3. Bosbeek: Maaseik, Opglabbeek en Maasmechelen, Dilsen-Stokkem toegevoegd
4. zuidoostelijke plateaurand: Zutendaal, Genk en Bilzen toegevoegd
5. West-Limburg: Heusden-Zolder, Beringen toegevoegd.

Op die manier worden alle gemeenten met een overnachtingscapaciteit groter dan 1/43 van de totale Limburgse capaciteit opgenomen in een jeugdverblijfszone, met uitzondering van Voeren.

De meeste jeugdverblijfscentra liggen aan de randen van grote bos- en natuurgebieden, vaak in de nabijheid van kwetsbare of zeldzame ecotopen. Daardoor ontstaat de kans dat de ruimtelijke draagkracht van het gebied wordt overschreden.

2.2.2. Dagtoerisme

Naast een bezoek aan de traditionele attractieparken, zoals Bokrijk, de musea, de cultuurhistorische kernen, de uitgaanscentra, zoals Bilzen en de winkelcentra, richt het dagtoerisme in Limburg zich voornamelijk op wandelen en fietsen. Limburg beschikt over een uitgebreid en kwaliteitsvol fietsroutenetwerk (bijvoorbeeld Kempen - Maasland) en talrijke wandelroutes.

Voor de grensoverschrijdende toervaart (kanaal Bocholt - Herentals, Zuid-Willemsvaart, Albertkanaal, Maas) is een netwerk van jacht-, passantenhavens en aanlegplaatsen uitgebouwd.

Buiten de cultuursteden zijn in Limburg weinig dagattracties bruikbaar bij slecht weer, een hiaat in de toeristische totaalontwikkeling van Limburg. Dat tekort doet zich voornamelijk voor bij de verblijfsconcentraties van Midden-Limburg, de Hoge Kempen, centraal en zuidelijk Maasland. De toeristische behoefte tot verdergaande clustering van verblijfs- en dagtoerisme is daar het grootst.

Tabel 19 toont het profiel van het dagtoerisme in Limburg.

2.2.3. Sport (lawaaisporten)

De lawaaisporten worden van provinciaal niveau geacht. De

inventaris van de terreinen voor lawaaisporten is onder andere gebaseerd op het "onderzoek naar polyvalente lokaties" van de provinciale sportdienst (oktober 1998)¹⁰⁶. Op de kaart van de bestaande toeristisch-recreatieve structuur zijn de terreinen voor motorcross, autosport, luchtsporten en kleischietsen aangeduid als lawaaisportterrein (1-14).

MOTORCROSS

In een aantal lokaties in Limburg kan aan motorcross worden gedaan. Men maakt een onderscheid tussen hoogdynamische en laagdynamische terreinen. Hoogdynamisch zijn volgende terreinen.

- Waterloo (Maaseik) (1) kent een hoge gebruiksfrequentie. Het gebied sluit niet aan bij andere hoogdynamische activiteiten maar bij een groot aaneengesloten natuur- en landbouwgebied. Het geheel is ontsloten via de uitlopende lintbebouwing van het gehucht Waterloo. De omloop is vergund, maar ligt in natuurgebied.
- Horensbergdam (Genk) (2) ligt midden in een bosgebied en is goed ontsloten. Het terrein ligt op meer dan 600 meter van woongebied en sluit aan bij de stedelijke omgeving van Genk.
- Stadsbroek (Borgloon) (3) is een niet-permanente omloop, gelegen in natuurgebied en aansluitend bij landschappelijk waardevol agrarisch gebied, en op meer dan 500 meter van het dichtstbijzijnde woongebied.

De andere terreinen zijn laagdynamisch.

- Heeserbergen (Lommel) (4) is een volledig vergunde, niet-zonevreemde omloop middenin een industrieterrein (Balendijk). Het terrein ligt op meer dan 500 meter van het dichtstbijzijnde woongebied.
- Oosterbergen (Tessenderlo) (5) is door een bufferzone gescheiden van een industrieterrein en ligt op meer dan 800 meter van een woongebied. De omloop is niet zonevreemd. De activiteiten zijn beperkt.
- Op 't Broek (Bocholt) (6) is gelegen naast een hoogdynamische militaire activiteit en ligt op circa 1 km van het meest nabij gelegen woongebied. De omloop ligt in natuurgebied en is omgeven door landschappelijk waardevol agrarisch gebied: de Warmbeekvallei.

AUTOSPORTEN

- De uitstekend ontsloten omloop van Terlaemen (Heusden-Zolder) (7) is een autosportcentrum van bovenregionaal belang. Het circuit wordt gebruikt voor een brede variatie van activiteiten met motorvoertuigen, fietsen en in-line skates en voor andere activiteiten.
- De rallycross heeft op het Duivelsbergcircuit van Opgrimbie (Maasmechelen) (8) een vergunde lokatie. De activiteiten zijn hoogdynamisch door de gebruiksfrequentie.

104. Een concentratie van jeugdverblijven is geselecteerd indien de totale beddenscapaciteit van jeugdverblijven die maximaal 3 km van elkaar liggen, minstens circa 500 bedden bedraagt of 5% van de totale Limburgse capaciteit.

105. Buiten Herstappe telt Limburg 43 gemeenten. De jeugdbeddenscapaciteit in Limburg bedraagt 11.030 (bron: provinciale jeugddienst). De geselecteerde gemeenten komen overeen met de gemeenten met een capaciteit van meer dan 250 bedden (ongeveer 1/43 van de totale capaciteit), aangeduid op kaart 28 van het informatief gedeelte.

106. Daarnaast komen in de provincie Limburg nog andere niet-permanente en/of illegale terreinen voor die verder niet worden besproken.

DEEL III. BESTAANDE RUIMTELIJKE STRUCTUUR 4. RUIMTELIJKE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

TABEL 19: PROFIEL VAN DAGTOERISME IN LIMBURG

DAGTOERISME	RUIMTELIJKE SPREIDING	POTENTIE	KNELPUNTEN
attractiepunten	middelmatig aanbod, bestaat voornamelijk uit traditionele cultuursteden (Hasselt, Tongeren, Sint-Truiden)	groei	tekort aan wervende attracties en evenementen, voornamelijk buiten de traditionele cultuursteden en in Haspengouw, nood aan functionele clustering van (zeer) kleine museale attracties, tekort aan weers-onafhankelijke attracties
attractieparken	relatief weinig parken, enkele grotere geconcentreerd in Midden-Limburg	groei	'all weather'-faciliteiten met thematische beleving ontbreken nagenoeg; kleinschalige en middelgrote attracties ter versterking van verblijfsconcentraties
fiets-, wandel-, ruiter-, waterrecreatie	fietsen, wandelen: in heel Limburg (vooral in Kempen en Haspengouw en langs de kanalen waterrecreatievormen (toervaart, kano, waterski, jetski, hengelen) op Maas, Zuid-Willemsvaart, kanaal Bocholt - Herentals en Schulensmeer, op waterplassen groeven (Maas en Midden-Limburg) maneges in landbouwgebieden, verspreid in West-Limburg, rond Peer en in Hoge Kempen, (bijna) afwezig in Maasland, Droog Haspengouw en Voeren auto- en motorroutes verspreid in Limburg	sterke groeikansen, vooral voor kwaliteitsvolle netwerken. Sterk potentieel verdere productontwikkeling voor zachte recreatie met een natuurlijke beleving.	spanningsveld tussen de belevingswaarde van de natuur en de draagkracht ervan, vooral in Kempen en West-Limburg beperkte ontwikkelingsperspectieven maneges in landbouwgebied
leisure	laag	groei, sterk potentieel in steden, zoals Hasselt	tekort aan leisure-centra in combinatie met verblijfsaccommodatie

tie en de lawaaihinder. Het gebied is ingesloten door natuurgebieden maar goed ontsloten. Het ligt op meer dan 800 m van het meest nabij gelegen woongebied.

- 4x4-manifestaties komen verspreid voor in heel Limburg.

KARTING

Naast 6 indoor kartingterreinen (Maasmechelen, Lommel, Lanaken, Hasselt, Meeuwen-Gruitrode, Bilzen)¹⁰⁷, telt Limburg 1 openluchtkartingcircuit te Horensbergdam (Genk) (2).

107. Indoor karting: klasse 2 terreinen: toestand september 1999. De terreinen te Bilzen, Lommel, Hasselt en Lanaken liggen in industriegebied, de terreinen te Meeuwen en Maasmechelen op recreatiegebied. Vanuit ruimtelijk oogpunt zijn industrieparken interessante lokaties voor indoor kartingbanen (bijvoorbeeld activiteiten na werkuren, goede ontsluiting, weinig kans voor burenhinder).

LUCHTSPORTEN

Onder deze categorie vallen sportvliegen, zweefvliegen en ULM¹⁰⁸. Luchtsporten zijn altijd hoogdynamisch door de grote oppervlakte die nodig is voor het opstijgen en dalen en door de lawaaihinder. Sportvliegvelden zijn gesitueerd in Genk (vliegveld Zwartberg) (9), Hasselt - Zonhoven (vliegveld Kiewit) (10), Maasmechelen (ULM aan industrieterrein Op de Berg) (11). Daarbij komen nog vliegvelden voor op het militair domein in Leopoldsburg/Hechtel.

108. Buiten de drie genoemde luchtsportactiviteiten kunnen ook o.m. parachutespringen, parasailing, helikopter/vliegen, ballonvaren, zeppelin, paramotor of andere sporten waarbij personen recreatief van het lucht-ruim gebruik maken als lucht-sportactiviteit worden bestempeld. Deze luchtsport-activiteiten worden echter niet van een provinciaal niveau geacht.

MODELLUCHTVAART

Limburg telt 13 clubs met 300 à 400 actieve leden. De terreinen zijn gesitueerd in Zwartberg, Helchteren, Lommel, Zutendaal, Meeuwen, Tongeren, Hamont-Achel, Diepenbeek, Eksel, Opitter, Runkelen, Dilsen, Hees.

KLEISCHIETEN

Limburg heeft 2 erkende clubs met circa 400 actieve leden. Terreinen met kleischietsporten zijn hoogdynamisch wegens de lawaaihinder en de grote baanlengte die nodig is. Er zijn 3 uitgebouwde terreinen in Limburg: Wiemesmeer (Zutendaal) (12), Beverst (Bilzen) (13), Kolisbos (Neerpelt) (14).

WATERSKI

Op onder meer het Albertkanaal in Kuringen (Hasselt), in Genk, in Lummen (Lummaski) en Beringen, op de Zuid-Willemsvaart in Lanklaar en op de grindplassen van Heerenlaak (Maaseik) wordt waterskisport beoefend.

JETSPOORT

Op een aantal plaatsen op het Albertkanaal wordt de jetskisport beoefend, ook soms gecombineerd met waterski. Jetsport komt momenteel ook vaak illegaal voor op verschillende wateren in Limburg.

109. De letter verwijst naar de lokatie op de kaart.

2.2.4. Recreatief medegebruik

Onder andere vanwege het groen karakter van de provincie Limburg is er sprake van veelvuldig recreatief medegebruik van de open ruimte. Het provinciaal toeristisch fietsroutenetwerk vormt hierin een belangrijk element.

2.3. Verschuiving van de toeristische vraag

De huidige verblijfstoerist kiest voor meerdere kortere vakanties, maar verblijft gemiddeld minder lang dan vroeger. Er is een trend van seizoensspreiding. Daarnaast stijgt de wens naar meer afwisseling, zowel in bestemmingskeuze als in tijdsbesteding. Actieve vakanties met mogelijkheden voor zelfexploratie zitten duidelijk in de lift. Er is een sterke toename van korte uitstappen en van de recreatiebehoeften 'dicht-bij-huis'.

De daguitstappen zijn vooral gericht op natuur/stilte/landschap. Men is ook minder tolerant tegenover een verstoring van de rust. Het recreatief medegebruik en het behoud van aantrekkelijke landschappen worden daarom steeds belangrijker.

Bovenstaande trends leiden tot een sterke toename van de toeristisch-recreatieve druk, zowel geconcentreerd rond de toeristische attracties, als verspreid in de open ruimte. Dat veroorzaakt toenemende conflictsituaties met andere gebruikers van de open ruimte (natuurbehoud en landbouw), met de lokale woonfunctie en met andere groepen recreanten. Ook het toeristisch verkeer, zowel van auto's, fietsers als boten, zal sterk toenemen.

3. ELEMENTEN VAN DE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

KAART 29: BESTAANDE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

De toeristisch-recreatieve structuur kan worden samengevat in verschillende deelgebieden, met elk een eigen karakter. De volgende tabel geeft een overzicht.

Stromen van toeristisch-recreatief verkeer die elementen van bestaande toeristisch-recreatieve infrastructuur met elkaar verbinden, komen soms sterk gebundeld voor.

In Limburg ligt volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen 1 toeristisch-(dag)recreatief knooppunt van Vlaams niveau: Bokrijk (A)¹⁰⁹.

Op basis van een bezoekersaantal van meer dan 50.000 bezoekers op jaarbasis werden de volgende attractiepolen geselecteerd: Alden Biesen (k), Tongeren met Gallo-Romeins museum (l), Kattevenia (i) (met Europlanetarium, Genk), sportzone De Deust (b) (Peer), Hengelhoef (f) en Kelchterhoef (e) (Houthalen-Helchteren), de centra met jachthavens Heerenlaak (d) en de Spaenjerd (c) (Maaseik en Kinrooi), Mijnmuseum (a) (Beringen), Hasselt met het jenever-museum (g) en de Japanse tuin (h) en het provinciaal domein Nieuwenhoven (j) (Sint-Truiden) en Terlaemen (m) (Heusden-Zolder).

DEEL III. BESTAANDE RUIMTELIJKE STRUCTUUR 4. RUIMTELIJKE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

TABEL 20: TOERISTISCH-RECREATIEVE DEELGEBIEDEN IN LIMBURG: TYPERING, MOGELIJKHEDEN EN KNELPUNTEN

NAAM DEELGEBIED	TYPERING EN OMSCHRIJVING
I. KEMPEN EN MAASLAND, NETWERK OP VLAAMS NIVEAU	Groene Kempen
I.1. Kempen (Limburgse)	De Limburgse Kempen wordt gekenmerkt door uitgestrekte bos-, heide, beek- en landbouwlandschappen. Het gebied kent enkele zeer grote nog aantrekkelijke open ruimte landschappen met bos- en heidegebieden, zoals Park Hoge Kempen. De groeiende versnippering en verlinting tasten het toeristisch kader aan. De ontwikkelingsperspectieven voor plattelandstoerisme, jeugdbivak en grote recreatiedomeinen zijn onduidelijk. Het gebied heeft slechts een beperkt aanbod dagattracties. De bereikbaarheid is beperkt.
1a. verstedelijkt bekenland	Het gebied wordt gekenmerkt door het mijnpatrimonium, de militaire stad Leopoldsburg, naaldbossen (Fonteintje), natuurlijke beekvalleien, het Albertkanaal en industrie. De beekvalleien zijn weinig draagkrachtig, maar het gebied heeft wel mogelijkheden voor wandel- en watertoerisme. Het mijnpatrimonium kan een belangrijke rol spelen bij een verdere toeristische ontwikkeling van het gebied (bijvoorbeeld het kolenspoor).
1b. landelijk heuvel- en bekenland	De belangrijkste kenmerken van het gebied zijn de beekvalleien, getuigenheuvels, Terlaemen en Bolderberg, Paalse Plas, Schulensmeer. De aantrekkelijke beekvalleien zijn weinig draagkrachtig. Er zijn mogelijkheden voor de uitbouw van hoeve- en wandeltoerisme en de herbestemming van agrarische bedrijvengebouwen.
1c. Midden-Limburgs Vijvergebied	Het Midden-Limburgs Vijvergebied is een conglomeraat van natuurlijke vijvers. In het gebied heerst een spanningsveld tussen natuur en recreatief medegebruik.
1d. bossen van Tessenderlo - Averbode	De uitgestrekte bossen en het provinciaal stiltegebied Gerhagen vormen de kern van het gebied. De grensoverschrijdende zachte recreatie sluit aan bij de Hagelandse toeristische infrastructuur (Diest, Halve Maan enz.).
1e. weidelandschap van Limburgse Zuiderkempen	Het gebied wordt gekenmerkt door weiden en beekdal. Landbouw en natuur zijn er sterk verweven. Het is een ideale lokatie voor plattelands- en hoevetoerisme.
1f. Park Midden-Limburg	Dit is de klassieke toeristische pool met Bokrijk, Hengelhof, Kelchtherhof en Molenheide. Het gebied wordt gekenmerkt door aantrekkelijke en goed ontsloten recreatiedomeinen, zoals Bokrijk. In de natuurlijke omgeving zijn er beperkte of onduidelijke ontwikkelingsmogelijkheden. De sterke verblijfsconcentratie staat tegenover het beperkt aanbod aan dagattracties. Het gebied wordt gekoppeld met cultuurstad Hasselt als scharnier tussen Zuid- en West-Limburg.
1g. Hoge Kempen en zuidelijk Maasland	Dit scharniergebied Kempense bossen - Maasland - noordelijk Haspengouw wordt gekenmerkt door uitgestrekte naaldbossen en heidereservaten, terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven en jeugdbivak. Het Nationaal Park Hoge Kempen vormt de belangrijkste eenheid. Er is een hoge concentratie van openluchtverblijven.
1h. Bosbeek en landduinen	Dit gebied is een aantrekkelijk afwisselend landschap met een reliëfrijke beekvallei en jeugdbivak in de bossen. De ruimtelijke draagkracht in dit gebied is zo goed als bereikt.
1i. Park Lage Kempen aansluitend bij Antwerpse Groene Kempen	De belangrijkste elementen van het Park Lage Kempen zijn de Lommelse toeristische centra (Vossemeren, Kattenbos), Pijnven, Lage Kempen en militair domein en het kanaal. Het gebied heeft een gevarieerd aanbod van water, bos en open ruimte, met een zeer uitgestrekt en rustig aaneengesloten bosgebied.
1j. bos- en landbouwland, Vlake van Peer	Het is een overwegend landbouwgebied, verweven met talrijke bossen, jeugdbivak en Erperheide. Het kanaal vormt een toeristische corridor. In het gebied zijn mogelijkheden voor de ontwikkeling van plattelandstoerisme. Er is weinig tot geen koppeling tussen de concentratie van verblijfstoeerisme en de ruimere omgeving

TABEL 20: TOERISTISCH-RECREATIEVE DEELGEBIEDEN IN LIMBURG: TYPERING, MOGELIJKHEDEN EN KNELPUNTEN (VERVOLG)

NAAM DEELGEBIED	TYPERING EN OMSCHRIJVING
1k. centraal open landbouwland	Het is een dynamisch en open landbouwgebied met grote ontwikkelingskansen voor hoevertoerisme en recreatief medegebruik van het landbouwlandschap.
1l. Grensparken en Vlake van Bocholt	Het gebied bestaat uit uitgestrekte natuurrijke grensgebieden met zeldzaam uitgestrekte open ruimte landschappen, ideaal voor laagdynamisch natuur- en plattelandstoerisme. Verstedelijkingsprocessen en recreatiedruk bedreigen de kwaliteiten van het geheel.
I.2. Maasland	Het Maasland is een uniek rivier- met grindgatenlandschap, met uitgestrekte plassen. Er is een tekort aan kwalitatieve verblijfsmogelijkheden. De grensoverschrijdende mogelijkheden (Maastricht en Nederlands Limburg) geven het gebied een extra impuls.
2a. Noordelijk Maasland	Jachthavens, watertoerisme en cultuurstad Maaseik zijn de belangrijkste troeven van dit gebied.
2b. Grensmaas en Maasdorpen	De Grensmaas is een vrij smalle, grensoverschrijdende open ruimte strook naast sterk verstedelijkte zones. De unieke landschapontwikkeling Grensmaas vormt een kader voor recreatief medegebruik en plattelandstoerisme. Het gebied wordt bedreigd door uitbreiding versnippering en verlinting.
3. Leisurestad	Een cultuurhistorische shoppingstad met belangrijke musea en de Japanse tuin. De stad heeft sterke mogelijkheden om zich te ontwikkelen als leisure-centrum voor congrestoerisme. Hasselt vormt een scharnier tussen verschillende toeristische deelgebieden (bijvoorbeeld Kempen, Haspengouw).
II. HASPENGOUW	Haspengouw wordt gekenmerkt door een reliëfrijk landbouwlandschap met fruitgaarden, open akkerlandschappen en beekvalleien. Kasteelparken, cultuurhistorische steden, de vele merkwaardige gebouwen (erfgoed) en de aantrekkelijke landschappen vormen een uitstekende uitvalsbasis voor cultuurtoerisme. De verblijfsmogelijkheden zijn beperkt.
a. Vochtig Haspengouw	De troeven van Vochtig Haspengouw zijn de populierencoulissen, weiden, fruit, Alden Biezen, Nieuwenhovebos en steden als Sint-Truiden en Bilzen (uitgangscentrum).
b. open Droog Haspengouw	Zeer mooie landschappen, aantrekkelijke kerkdorpen en kasteelparken, open akkerland, vierkantshoeven, Tongeren, Gallo-Romeins en vroeg middeleeuws erfgoed, holle wegen enz. vormen de belangrijkste troeven van dit gebied.
III. DRIELANDENPARK VOERSTREEK	Het is een groen en heuvelachtig uniek natuurrijk landbouwlandschap. De hele Voerstreek heeft een sterk potentieel voor grensoverschrijdende ontwikkeling in het kader van het MHAL. Het gebied heeft te maken met een dreigende overconsumptie, een moeilijk evenwicht tussen toeristische, landbouwkundige en biologische waarden. Er is een tekort aan verblijfsaccommodatie (hotels, vakantiewoningen).

DEEL III. BESTAANDE RUIMTELIJKE STRUCTUUR 4. RUIMTELIJKE TOERISTISCH-RECREATIEVE STRUCTUUR

4. KNELPUNTEN, KWALITEITEN, KANSEN

4.1. Knelpunten

Er is een gebrek aan toeristische hotelaccommodatie, vooral bij cultuursteden (combinatie zakentoeerisme en natuur - cultuur) en in de voornaamste toeristische gebieden. Vooral in Zuid-Limburg, maar ook in West-Limburg is de overnachtingscapaciteit beperkt tot bijna afwezig en bestaat zij voornamelijk uit hotels (Tongeren en Sint-Truiden), vakantiewoningen en jeugdlogies (West-Limburg).

De bestaande kampeerterrainen zijn te sterk gericht op vaste plaatsen (staanplaatsen). Er is een tekort aan toeristische kampeerplaatsen, voornamelijk in centraal en zuidelijk Maasland (bijvoorbeeld trekkershutten). Er zijn nauwelijks terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven in Zuid-Limburg.

Recreatief medegebruik kan voor conflicten zorgen met andere functies, bijvoorbeeld recreanten in de stiltegebieden, wandelaars versus wildcrossen of ruiters, wagentoeristen versus fietsers. De gemotoriseerde sporten (zoals motorcross), waarvoor de terreinen vaak in de buurt van natuur- en bosgebieden gelegen zijn, zorgen voor een aantasting van de natuur. Lawaaisporten zorgen voor lawaaihinder. De bedreiging van de kwaliteit van de open ruimte door concentratie van toeristisch-recreatieve activiteiten komt voornamelijk voor aan de rand van het Kempens Plateau (dichtslibben natuurverbindingen), de Grensmaas, tussen Park Lage Kempen en Antwerpse Kempen, in de bos- en heidegebieden van Midden-Limburg, in en rond de Bosbeekvallei (inclusief landduinen) en in andere beekvalleien (Dommel, Nete), in Voeren enz. Door hun zeer hoge en uitgestrekte infrastructuur hebben o.a. skipistes een visueel storend effect op de open ruimte.

Er is nood aan ruimtelijke duidelijkheid voor de jeugdverblijfsinfrastructuur. Een groot deel van de jeugdverblijfscentra

is zonevreemd, wat een kwaliteitsvolle ontwikkeling in de weg staat.

Vele terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven zijn klein tot middelgroot en hebben planologisch onvoldoende uitbreidingsmogelijkheden voor een toekomstgerichte ontwikkeling. Door het huidig juridisch kader zijn er beperkte ontwikkelingsperspectieven voor recreatiegebieden met bos en voor plattelandstoerisme (kasteel-, hoeve-, manegetoeerisme) in agrarisch gebied.

Voor heel Limburg is er een beperkte koppeling tussen attractiepolen en het omgevend toeristisch gebeuren. Het betreft een gebrek aan een Limburgs toeristisch-recreatief samenhangend totaalproduct. Het toeristisch product is versnipperd en gefragmenteerd. De bestaande attractiepolen en de toeristische netwerken voor fiets, auto en ruiter zijn niet optimaal op elkaar afgestemd. Duidelijke clustering van activiteiten ontbreekt in grote mate. Er zijn ook te weinig weersafhankelijke attracties.

4.2. Kwaliteiten en kansen

Limburg heeft een 'uniek' aanbod in Vlaanderen: de Maas, het Nationaal Park Hoge Kempen, de Voerstreek, het mijnpatrimonium met zijn multiculturele gemeenschap, het Zuid-Limburgs kastelenlandschap, de grensoverschrijdende fietsroutenetwerken en talrijke historische (inclusief Loonse) steden met hun erfgoed zijn de belangrijkste troeven voor toerisme en recreatie. De sterke toeristisch-recreatieve attractiepolen zijn Bokrijk, Marec (Maaseik, Kinrooi), Erperheide en Vossemereen, Terlaemen en Hengelhoeve.

Limburg beschikt over talrijke uitgestrekte fiets-, wandel en toervaartnetwerken van hoge kwaliteit. De landschappelijke en recreatieve waarden van het secundair waterwegennet kunnen worden belicht. De potentie om die netwerken grensoverschrijdend uit te bouwen is aanwezig in het kader van de Euregio Maas-Rijn, het Benelux-Middengebied en Groen

TABEL 21: LIJNSTRUCTUREN

NAAM	TYPERING
Maasvallei	jachthavens, openluchtrecreatieve verblijven, fietsroutes, Wissen, terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven, Oud-Rekem enz.
Oetervallei	keten van verblijfs- en dagrecreatieve infrastructuren, jeugdverblijfscentra in vallei met beperkte draagkracht
toeristische weg Park Midden-Limburg	Bokrijk, Hengelhoeve, Kelchterhoeve enz. verbindend
Romeinse heirbaan	(nog beperkte) corridor tussen Sint-Truiden en Tongeren: via Borgloon en naar Maastricht en Zoutleeuw of Tienen.
kanaal Bocholt - Herentals, Zuid-Willemsvaart, Albertkanaal	watertoerisme en -recreatie (waterski, toervaart, hengelen) en laterale continue fietspaden.

Vlaanderen. Mogelijke alternatieven zijn grensoverschrijdende netwerkvorming rond Kempische As, Hageland, Drielandenpark (Voerstreek), Maasland van beide Limburgen, Waals Haspengouw.

Door de sterke groei van het plattelandstoerisme stijgt de vraag naar nieuwe vakantiehoeves en -woningen, vooral in toeristisch aantrekkelijke gebieden van Zuid-Limburg, Voeren, Maasland en (centrale) Kempense landbouwgebieden. Onderbenutte kastelen en traditionele hoeven kunnen inspelen op deze vraag. Een toeristische herbestemming van door landbouw (deels) verlaten agrarische bedrijfsgebouwen of het toeristisch medegebruik van een aantal landbouwbedrijven

vormt hier een goed alternatief. Deze mogelijkheid zou voornamelijk van toepassing zijn in Zuid-Limburg en West-Limburg, daar waar de landbouw sterk regressief is.

Er zijn heel wat mogelijkheden voor recreatief medegebruik door de diversiteit van vrij veel waardevolle landschappen, uitgestrekte bos- en heidegebieden en plattelandstoerisme. De open ruimte biedt voldoende maar nog te weinig verkende mogelijkheden voor recreatief medegebruik zonder grote investeringen en zonder bedreiging van de structuurbepalende elementen van de open ruimte.

De nabestemming van de grindgroeves biedt nieuwe recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden.